

Giresun ve Yöresi Söz Varlığında Hayvan Adları ve Hayvancılık Kavram Alanı
Animal Names and Conceptual Field of Animal Husbandry in Giresun Region's Vocabulary

Feridun TEKİN¹
Samet CANTÜRK²

Geliş Tarihi: 12.09.2019 / **Düzenleme Tarihi:** 17.10.2019 / **Kabul Tarihi:** 20.10.2019

Özet

Ağızlar bir dilin ortaya çıkışından günümüzdeki durumuna kadar geçirdiği evrelerin izlerini içinde taşıyan ve dildeki tarihi dönemlerin aydınlatılmasını sağlayan en önemli yapı taşlarındandır. Bir dilin ağızlarını inceleyerek etnik, kültürel, tarihsel ve sosyal olarak birçok çıkarım yapmak mümkün olmaktadır. Ağızların oluşum süreçleri ve içinde barındırdıkları unsurlar ele alındığında her yöre ağzının bir dil mantığı içerisinde incelenmesi ve araştırılması gerektiği düşünülmektedir.

Bir dilin söz varlığını tam olarak ortaya çıkarmak sadece standart dilin sözlüğünü oluşturmakla değil o dilin alt katmanları durumundaki ağızların da söz varlığını ortaya koymakla mümkün olabilmektedir. Çalışmamızda Giresun ve yöresi ağızları söz varlığındaki hayvan ve hayvancılık kavram alanlarına giren sözcükler incelenmiştir. Yöre halkının hayatında önemli bir yer tutan hayvan ve hayvancılık çerçevesinde gelişen adlandırmalar Türk dili açısından oldukça dikkat çekicidir. Çalışmada Giresun ve yöresi ağızlarındaki genel olarak hayvan ve hayvancılığa özgü sözcükler tasnif edilerek bu alanda kullanılan söz varlığının genel bir tablosu ortaya çıkarılacaktır. Hayvan ve hayvancılık söz varlığı ile yöre halkının hayvancılık alanındaki kültürü hakkında bilgi sahibi olmak da mümkün olacaktır. Giresun özelinde bu kavram alanına giren sözcüklerin, Türkçenin söz varlığına katkıda bulunacağı da düşünülmektedir.

Bir millete ya da topluluğa ait kültürel dokuyu en iyi şekilde yansıtan unsurlardan olan söz varlığındaki kavram alanlarının tespiti ile o topluluğun dünya görüşü, inançları, yaşantıları, sosyo-ekonomik durumları vb. üzerinde yorumlamalar yapmak mümkün olabilmektedir. Ağızlara ait bu söz varlıklarında sözel belleğin yansımaları net şekilde görülebilmektedir. Bu çalışmada Giresun ve yöresi söz varlığındaki hayvan adları ile hayvancılık kavram alanına giren 369 sözcük çeşitli başlıklar altında incelenerek elde edilen veriler üzerinden bazı yorumlamalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Giresun, Hayvan ve Hayvancılık, Kavram Alanı, Söz Varlığı, Türkiye Türkçesi Ağızları

Abstract

Dialects are one of the most important building blocks that carry the traces of the phases that a language has undergone from its emergence to its current state and which provide the illumination of the historical periods in the language. It is also possible to make many inferences, ethnic, cultural and social by examining the dialects of a language. Considering the process of formation of the dialects, which are also known as dialect between the people; it is thought that each region should be examined and investigated in a language logic.

As it is known, revealing the vocabulary of a language is not only limited to creating the dictionary of the written language, but also by revealing the vocabulary of the local dialects in the lower layers of that language. In our study, the words which are included in the animal and animal husbandry concept fields in the vocabulary of the dialects of Giresun and its region were examined. Names developed within the framework of these animals and animal husbandry which have an important place in the life of the local people are quite remarkable in terms of Turkish language. In this study, a general picture of vocabulary used in this area will be revealed by classifying words specific to animals and animal husbandry in the dialects of Giresun and region. It will be possible to have information about animal and animal husbandry vocabulary and culture of local people in animal husbandry field. It is also thought that the words in this concept field will contribute to the vocabulary of Turkish.

The determination of the concept fields in the vocabulary of a nation or community and the world view, experiences, socio-economic conditions, beliefs of the community. It is possible to make interpretations on it. Reflections of verbal memory are seen in these vocabulary. In this study, 369 words which are included in the animal and animal husbandry concept field in the vocabulary of Giresun and its region are examined and some interpretations are made on the data obtained.

Keywords: Giresun, Animal and Animal Husbandry, Conceptual Field, Vocabulary, Turkish Dialects

¹ Prof. Dr., Giresun Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun, Türkiye
E-posta: tekinferidun@hotmail.com ORCID No: 0000-0001-6789-2785

² Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümü, Giresun, Türkiye.
E-posta: sametcanturk28@gmail.com ORCID No: 0000-0002-3321-3438

Giriş

Toplumların değerli hazinelerinden biri olan dil insanların ağlamak, üzölmek, sevinmek, gülmek, şaşırarak gibi yaşadığı tüm duyguların sesidir. Her topluluk kendi duygularına ve yaşam biçimine özgü dil kuralları ve söz varlığı geliştirmiştir. Dil her milletin ortak düşüncelerinin ve ortak yaşamlarının ürünüdür. Milletlerin özgürlüğü ve devamlılığı, dile bağı olarak gelişen kültürünün zenginliği ile devam etmektedir.

Kültür, toplum hayatının tüm yönleriyle bir yansımasıdır. Dil ise kültürü aktarma görevini üstlenmektedir. Bir milletin tüm kültürel unsurları ve buna bağı olarak dünyaya bakış açıları dilinde şekillenmektedir. Toplumların dilleri incelenirken aynı zamanda yaşam biçimleri de irdelenmiş olur. Diller; tarih, medeniyet, coğrafya, sosyal yaşam, inançlar, gelenek-görenek ve kültürün etkileri ile yoğrulmuş olarak ait olduğu toplumun ortak paydalarından meydana gelmektedir. Dil toplumdaki ve beslendiği kültür öğelerinden ayrı düşünülemez. Toplumların kültüre ait tüm öğeleri dil ile sıkı bir bağılık içerisinde (Mor, 2009: 8). Bu bağılık sayesinde dilini incelediğimiz toplumları her açıdan tanımış oluruz.

Bilimin hemen her alanında kullanılan sınıflandırmalar, ilimlerin esasını oluşturmaktadır. Bir dile ait söz varlıkları ele alınırken sözcükler için gramatikal ya da tematik sınıflandırmalar yapılabilir. İnsan zihni, dünyadaki nesnelere sınıflandırmayı, genel kavramlara ulaşmayı sağlar. Kavram kısaca, "ortak nitelikleri olan nesnelere verilen ad" olarak da tanımlanabilir. "Çınar, böğürtlen, sardunya, elma" gibi sözcüklerin ortak nitelikler ele alınarak yapılacak bir tasnif bitki kavram alanını; "kanarya, inek, keçi, kertenkele" gibi yaratıklar ise hayvan kavram alanını oluşturur. (Aksan, 2009: 151). Tematik sınıflandırmalarda sözcükler, konularına yani kavram alanlarına göre tasnif edilir. Söz varlıklarının tasnifinde önemli bir yere sahip olan "kavram alanı" konusu "sözcük ailesi" başlığından farklı bir yerde durmaktadır ve bu bağlamda ele alınmalıdır.

Bir kavram olarak baktığımızda ise kavram alanı, Alman dil bilimci Jost Trier tarafından yayınlanan bir çalışma ile gündeme gelmiştir. Jost Trier, 1931'de "Der Deutsche Wortschatz im Sinnbezirk Des Verstandes" adlı yapıtta "kavram alanı" terimiyle ilgili değerlendirmeler yapmıştır. Bu değerlendirmelerde dil alanı adı verdiği bu kurama göre dile getirilen her bir sözcük, zihinde uzak veya yakın sözcükleri çağrıştırmaktadır. Bunlar kavram akrabalarıdır ve kendi aralarında bağıntılı ve düzenli bir bütün teşkil ederler. (Aksan, 2009: 161) Buna göre bakıldığında aynı kavram alanına giren sözcükler arasında her yönüyle sıkı bir bağı vardır denilebilir. Her milletin ad verme şekli ve kavram dünyası kültürel yapısına göre çeşitlilik gösterebilir. Tüm sözcükler semantik bir süreçten geçerek belli bir kavram alanı oluştururlar.

Sözlü tarih yaklaşımı, kültürel-tarihsel mirasların maddi tarihsel kalıntılarda izini sürme, belgeleme ve arşivleme çalışmalarını bütönlü bir belgeleme çalışmasıdır. Sözlü tarih çalışmaları, yaşam anlatısı derlemenin yanı sıra insan topluluklarını, farklılaşan etkinlik alanları, ortaklaşan yaşam döngüleri, deneyimleri ve ortak geçmiş üzerinden çalışmaya imkân tanımaktadır. Avrupa dillerindeki ilk kullanımlarda "cultura" sözcüğü, öncelikle toprağı işleme, ekin ya da hayvan gibi şeylerin bakımı anlamında görölmüştür (Kara, 2016: 378). Bu bakımdan hayvan ve hayvancılık kültürünün insanlık tarihinde en önemli yerlerden birine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu alanda ortaya çıkan söz varlıkları da toplumların kültür seviyeleri hakkında genel bilgiler edinmek için önemli bir kaynaktır.

Dilin görevleri açısından baktığımızda dil, iletişimi sağlamanın yanı sıra kültürü de içinde barındırmaktadır. Dünya üzerindeki her dil, ait olduğu milletin dünyaya bakış açısından, coğrafyaya bağı kültüründen derin izler taşımaktadır. Kısacası dil, dünyaya bakış açısının ve kültürün müzesidir. Dillerin söz varlığı ve bu söz varlığını barındıran dikkate değer sözlükler, bir toplumun düşüncesini, algısını belirlemede temel kaynaklardır. (Özşahin, 2011: 3) İşte bu düşünce ve dünya algısındaki farklı ya da benzer yönleri göstermek üzere Türkiye Türkçesi ağızları içinde önemli bir yere sahip olan Giresun ve yöresi ağızlarının hayvan ve hayvancılık söz varlığı üzerine bu tür bir kavram alanı incelemesi yapılmaya karar verilmiştir.

Bu çalışmayla Giresun ve yöresinin söz varlığı hayvan ve hayvancılık kavram alanları açısından incelenmiştir. Bir dilde aynı kavram alanına giren ve aynı sözcük ailesine ait olan sözcükler, o dilin en eski ürünlerinde de geçiyorsa, bu durumun dilin eskiliğı ve yazı dili gelişim tarihini tahmin etmede yardımcı olabileceğı düşünölmektedir (Aksan, 1971: 255). Kavramın işareti veya göstergesi olarak tanımlanan sözcük, yöresel bir kullanımın dışına taşarak ve zamanla yaygınlaşarak ortak dilin malı hâline gelebilmektedir.

Söz varlığının değışik kesitleri, kültürün farklı yönlerini tanıtıcı niteliktedir. Söz varlığındaki kimi kelimeler, incelenen dilin konuşurlarını birçok bakımdan tanıtacak nitelikte olabilir. Örneğin bitki ve hayvan adlarından yola çıkılarak bir kültürdeki bitki varlığı ve hayvan varlığı üzerine bilgi edinmek mümkündür. Bu türden adlar, yaşanan coğrafyanın izlerini taşıdığı gibi daha önceki dönemlerdeki coğrafyaların izlerini de taşıyabilir. Aynı bilgiler yaşam biçimleri bakımından da bilgi verici olabilir (Abik, 2009: 1).

Giresun ve yöresi söz varlığı üzerine yaptığımız bu tematik incelemede hayvan ve hayvancılık kavram alanlarına ait adlar kategorize edilmiştir. Bu çalışmada fiil, zarf, zamir, edat vb. söz bilimsel unsurlar kategorize edilmemiştir. Fiilleri de kavram alanlarına göre inceleyen bazı çalışmalar olduğu görölmektedir ancak çalışmamızda sadece adların kavram alanları incelenmiştir. Yine bu çalışmada hayvan adları içerisinde yer almasına rağmen geniş bir kavram alanı oluşturması ve başka bir çalışmada kapsamlı bir biçimde incelenmesi nedeniyle balık adları ve balıkçılık kavram alanına ait sözcükler alınmamıştır. Hayvan ve hayvancılık kavram alanındaki ana başlıklar altında hayvanlar ile direkt olarak ilgili kavramlar ele alınmıştır. Dolaylı yoldan hayvancılık kavram alanına giren sözcükler tasnif dışında bırakılmıştır.

Giresun köylerindeki fiziki şartlar dolayısıyla evlerin birbirinden uzak ve kopuk olması geçmiş yıllarda her evde en az bir tane besi hayvanının bulunma zorunluluğı doğurmuştur. Bu durumdan dolayı hayvancılığın köy yaşamında neredeyse her eve uğramış bir unsur olduğu söylenebilir. Yine yörenin sahip olduğu hayvan beslenmesi için gerekli besin maddelerinin bolluğı ve yaylacılık da hayvancılığı yaygın hale getiren bir etken olarak görölmektedir. Giresun'un coğrafi yapısının yörede

birçok yabancı hayvanın barınmasına olanak sağlaması ve ilin deniz kıyısında yer alması yaban ve deniz hayvanlarına ait söz varlığının fazlalığına sebep olmuştur. Ayrıca Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk bölgelerinde besi hayvancılığı gelişmiş ve bu alanda da söz varlığına katkı sağlanmıştır. Tespit edilen söz varlıklarının Giresun yöresi geneline dağıldığını söylemek mümkündür. Ağızların özelliği gereği bazı söz varlıklarının ses ya da şekil değişimine uğramış şekilde Giresun ilindeki farklı bölgelerde de karşımıza çıktığı söylenebilir. Bazen de aynı söz varlığının farklı anlamlara geldiği çalışmada görülebilmektedir. Giresun insanının hayatında önemli bir yeri olan hayvan ve hayvancılığa ait söz varlığı oldukça dikkat çekicidir. Bu çalışmada Giresun ve yöresi söz varlığında hayvan ve hayvancılık kavram alanına ait tespit edilebilen 369 sözcük tasnif edilerek ortaya konulmuştur. Böylece Giresun ve yöresinde zengin bir çeşitlilik gösteren hayvan adlarının önemine dikkat çekilmek istenmiştir.

Giresun ve yöresinin söz varlığının hayvan ve hayvancılık kavram alanlarını incelediğimiz bu çalışmada söz varlığı bağlamındaki ana kaynağımız *Giresun ve Yöresi Ağız Sözlüğü* (Tekin ve Cantürk 2018) adlı eser olmuştur. Çalışmamızda Giresun ve yöresi ağızlarının söz varlığı için tespit edilen ve kullanılan hayvan ve hayvancılık kavram alanı alt başlıkları şu şekildedir³:

1. Giresun ve Yöresi Ağızlarındaki Hayvan ve Hayvancılık Kavram Alanına Ait Söz Varlığı

1.1. Hayvan Türleriyle İlgili Söz Varlığı

1.1.1. Kuşlarla İlgili Söz Varlığı

1.1.2. Memelilerle İlgili Söz Varlığı

1.1.2.1. Evcil Olan Memelilerle İlgili Söz Varlığı

1.1.2.1.1. Büyükbaş Evcillerle İlgili Söz Varlığı

1.1.2.1.2. Küçükbaş Evcillerle İlgili Söz Varlığı

1.1.2.2. Yabani Memelilerle İlgili Söz Varlığı

1.1.3. Kümes Hayvanlarıyla İlgili Söz Varlığı

1.1.4. Sürüngenler, İki Yaşamlılar ve Karından Bacaklılarla İlgili Söz Varlığı

1.1.5. Böcekler ve Örümceklerle İlgili Söz Varlığı

1.2. Hayvan Eşyalarıyla İlgili Söz Varlığı

1.3. Hayvan ve Hayvan Çağırma Sesleriyle İlgili Söz Varlığı

1.4. Hayvan Barınaklarıyla İlgili Söz Varlığı

1.5. Hayvan Hastalıklarıyla İlgili Söz Varlığı

1.6. Hayvan Anatomisiyle İlgili Söz Varlığı

1.7. Hayvanların Üremesiyle İlgili Söz Varlığı

1.8. Hayvancılık Mesleğiyle İlgili Söz Varlığı

1.9. Hayvan Beslenmesiyle İlgili Söz Varlığı

1.10. Hayvanlarla İlgili Diğer Kavramlar

Söz varlıklarındaki kavram alanları çalışmaları Türkiye’de henüz çok fazla artmamıştır. Bu çalışmalardan ve yaptığımız araştırmalardan hareketle elde ettiğimiz başlıklar yukarıda görüldüğü şekildedir. Bir kavram alanı başlığı bazen çok geniş bir alanı kapsadığı gibi bazen de çok küçük bir alanın başlığı olabilir. Çalışmamızda hayvan ve hayvancılık kavram alanını belirten başlıklar altında Giresun ve yöresi ağızlarının tüm söz varlığının yer aldığını iddia etmek yanlış olacaktır. Ağızların köyden köye bile değişebilen bir yapıda olduğu düşünüldüğünde Giresun ve yöresinde hayvan ve hayvancılığa ait başka söz varlıklarının da bu çalışmaya eklenebileceği söylenebilir. Sonuç kısmında Giresun ve yöresine ait tespit edebildiğimiz hayvan ve hayvancılık kavram alanı söz varlığının sayısal bilgileri yer almaktadır.

Anlam olayları gereği kimi sözcüklerin anlam alanlarını değiştirerek başka bir kavram alanına yönelik bir bilgi haline gelmesi, birden fazla alana yönelik bilgileri ifade etmesi ya da sözün ilk anlamı ile ikinci anlamının farklı kategorilere ait olduğu durumlarda, sözcüğün ilk anlamının bağlı bulunduğu başlık tercih edilmiş ve söz o kategori içerisinde ele alınmıştır.

³ Tasnifte yararlanılan çalışma için bakınız: (Karçığa, 2016: 12-33).

1. Giresun ve Yöresi Ağızlarındaki Hayvan ve Hayvancılık Kavram Alanına Ait Söz Varlığı

1.1. Hayvan Türleriyle İlgili Söz Varlığı

1.1.1. Kuşlarla İlgili Söz Varlığı

ağaç delen: Ağaçkakan kuşu.

akçababa: Akbaba.

ala takaç: Ağaçkakan kuşu.

alaca karga: Saksığan.

alagarga: Kargaya, saksığana benzeyen bir çeşit kuş.

alakarga: Tüyleri birkaç renkli olan ve saksığandan küçük bir kuş.

alaksığan: İspinoz.

alatakaç: Renkli, uzun gagalı karga.

alevrez: İbikli bir kuş.

angut: Yaban ördeği.

balıkçın: Bir kuş türü.

bokgargası: Leş kargası.

cakcakı: Serçe büyüklüğünde gri renkli bir kuş.

carcar: Kışın avlanan boz renkli bir kuş.

cëkgarga: Bağıran alakarga.

cırdık: Çalı kuşu.

cırtlık: Küçük çalı kuşu.

cıtlık: Çalı kuşu.

cillik: Tarla kuşu.

çart kuşu: Diken aralarında gezen boz renkli küçük bir kuş.

çırtlık kuşu: Serçeye benzer küçük bir kuş türü.

delice: Şahin, atmaca.

eviyik: Üveyik kuşu.

felce: Atmaca.

gacir: Kartal.

gagak: Gaga.

garatavuk: Karatavuk denilen sığırcık büyüklüğündeki bir çeşit kuş.

göğsü gızıl: Bir kuş çeşidi.

gõsü gızıl: Serçe.

gukguk: Guguk kuşu.

gulubecek: Perde ayaklı kuş, karabatak.

guvalak: Baykuş.

hopal: Yaban güvercini.

hopel: bk. [hopal]

incir kuşu: Sarıasma da denilen serçe büyüklüğünde sarı bir çeşit kuş.

karatağuk: Bir çeşit kuş.

kelkaçan: Serçeye benzer, başı iki renkli kuş.

kerkeri: Delice de denilen yırtıcı bir kuş.

tahtadelen: Ağaçkakan.

takagan: bk. [tahtadelen]

takguma: bk. [tahtadelen]

takkuma: Yöreye has bir kuş.

taktakacan: bk. [tahtadelen]

tekkuma: bk. [tahtadelen]

1.1.2. Memelilerle İlgili Söz Varlığı

1.1.2.1. Evcil Olan Memelilerle İlgili Söz Varlığı

1.1.2.1.1. Büyükbaş Evcillerle İlgili Söz Varlığı

alaş: Sarı-beyaz renkli inek.

aruk: Gebe veya kısır olmayan inek.

aygır: Erkek at.

beçik: Sığır ve keçi yavrusu.

besi malı: Ahırda hazır yem ile beslenerek ürünlerinden yararlanılan hayvan.

beylik: Damızlık hayvan.

bızā: Dana.

bızağılı: Sağılan inek.

bızālı: Yüklü, gebe inek.

bicik: Buzağı.

biçik: 1. Dana. 2. Buzağı.

buğa: Öküz.

camış: Manda.

çoruş: 1. Kağrı arabalarında birinci çift öküzün önüne koşulan ikinci çift yardımcı öküz. 2. Kağrı ve sabanda öne koşulan acemi tosun.

çuka: Manda.

döl: İnek, koyun, keçi, köpek, kedi gibi hayvanların yavruları.

döve: Boğaya gelmemiş iki üç yaşında dişi dana, düve.

düğe: Boğaya gelmemiş iki üç yaşında dişi dana, düve.

düve: 1. Doğurmamış genç inek. 2. Genç inek.

emeç: Henüz memeden kesilmemiş buzağı.

eşder: At.

etlig: Eti için satın alınan hayvan.

gedek: Manda yavrusu.

gemlik: Dövene koşulacak çağa gelmiş öküz, manda.

gulün: At ve eşek yavrusu.

hangel: Erkekliği iyi giderilmemiş boğa, tosun.

hımar: Eşek.

keyik: Sarı inek.

kırık: Eşek yavrusu, sıpa.

kırık: Eşek yavrusu, sıpa.

kömüş: Manda.

kulun: At ve eşek yavrusu.

malak: Manda yavrusu.

mazık: Sığırın küçüğü, dana.

medek: Dişi manda.

nahır: Sığır sürüsü.

palak: Manda yavrusu.

potak: Deve yavrusu.

tıkalak: Küçük dana.

topraklık: İki yaşında öküz.

üre: İki buçuk – üç yaşında, henüz doğurmamış dişi tay.

yaşar: 1. Bir yaşını geçmiş (at, sığır için). 2. İki yaşında dişi sığır.

yılık: 1. At sürüsü. 2. Yaylada başıboş gezen atlara verilen ad.

1.1.2.1.2. Küçükbaş Evcillerle İlgili Söz Varlığı

bernek: Sürüye katılan, başkasına ait olan hayvan.

bidik: Köpek yavrusu.

celep: Koyun sürüsü, davarlar.

cıbız: İnce ve az tüylü köpek.

çebiç: 1. Bir yaşındaki erkek keçi. 2. Bir yaşındaki dişi keçi yavrusu.

dirbiç: İki yaşında erkek keçi.

enik: Kedi ve köpek yavrusu.

enük: 1. Kedi, köpek yavrusu. 2. Köpek.

filik: Beyaz tiftik keçisi.

geçi: Keçi.

gıcık: Koyun, kuzu.

göbel: Köpek yavrusu.

göbül: bk. [göbel]

görpe: Yeni doğmuş oğlak, kuzu ve benzeri hayvan yavrusu.

guduk: Köpek yavrusu.

hapa: Köpek yavrusu.

hırit: Hasta koyun.

hopa: bk. [hapa]

kancık: Dişi köpek.

kezleme: Bir yaşına girmiş dişi keçi.

koçsak: Koç isteyen dişi koyun.

külük: Boynuzlu keçi.

kürüz: Küçük kulaklı koyun, keçi.

maş: Kedi.

oğlaman: 1. Bir yaşındayken yavruleyen koyun ya da keçi. 2. Belirli yaştan önce doğuran hayvan.

oşaman: Bir yaşındayken yavruleyen keçi.

öveç: 1. Bir yaşından dört yaşına kadar erkek koyun, koç. 2. Enenmiş erkek koyun ya da keçi.

pernek: Sürüye katılan yabancı koyun, keçi.

pisik: Kedi.

şişek: 1. 1-2 yaşındaki koyun. 2. Kuzulama dönemine girmiş ya da doğurmuş sütlü koyun. 3. Genç erkek koyun.
4. Yaşına gelmiş koç, koyun.

toklu: Altı aylıkla bir yaş arasındaki kuzu.

üveç: 1. İki - üç yaşında burulmamış erkek koyun, keçi. 2. Bir yaşına kadar olan erkek kuzu. 3. Üç - dört aylık kuzu.

zağar: 1. Uyuz köpek. 2. Av köpeği.

zār: 1. Köpek. 2. Sokak köpeği, başıboş köpek. 3. bk. [zağar / 1.] 4. bk. [zağar / 2.]

1.1.2.2. Yabani Memelilerle İlgili Söz Varlığı

adı söylenmez: Gelincik, sansargillerden ince uzun yapılı, sivri çeneli, küçük bir hayvan.

ayı palağı: Ayı yavrusu.

ayu: Ayı.

börü: Kurt.

cavlız: Sincap.

cege: 1. Köstebek. 2. Sincap türünde olup hasat mevsimindeki fındıkları da yiyen bir hayvan.

cumran: İri fare.

çaytulus: Çakal.

çekerez: Bir sincap çeşiti.

dere iti: Su samuru olarak bilinen hayvana verilen ad.

dilki: Tilki.

dilpi: Kirpi.

elek keçi: Ceylan.

elik: Dağ keçisi, karaca.

elikgeçi: Geyik, yabani keçi.

ennop: Tavşan yavrusu.

fisil: Tüülenmemiş fare yavrusu.

fortik: Domuz yavrusu.

gelengür: Beyaz sincap.

geloğ: Tarla faresi, büyük fare.

horsan: Domuz yavrusu.

hörtük: Ayı yavrusu.

keme: Büyük, iri fare.

mahlukat: Yabani havyan, yaratık.

palak: Ayı yavrusu.

potnak: Domuz yavrusu.

sivsik: Fare yavrusu.

sivsiv: bk. [sivsik]

tehin: Çok hızlı hareket eden küçük hayvan; sincap.

teyin: Sincap.

tirpi: Kirpi.

zivzik: Küçük fare.

1.1.3. Kümes Hayvanlarıyla İlgili Söz Varlığı

babi: Ördek.

biliç: Piliç.

celse horuzu: Bir horoz türü.

civci: Kümes hayvanlarının yavrusu, civciv.

culuk: Hindi.

cücen: bk. [civci]

cücük: bk. [civci]

çullucücük: Kümes hayvanları.

ferik: 1. Dişi piliç. 2. Bir iki aylık tavuk. 3. Civcivlikten yeni çıkmış genç tavuk.

foruz: Horoz.

1.1.4. Sürüngenerler, İki Yaşamlılar ve Karından Bacaklılarla İlgili Söz Varlığı

boncuklu yılan: Bir tür yılan.

boz yūrüg: Siyah-beyaz renkli bir yılan türü.

çayan: Yılanı benzer, kertenkele gibi yürüyen hayvan.

eğrikepçe: İribaş kurbağa cinsi.

gırbıç: Kurbağa.

gildan: Tırtıl büyüklüğünde, gövdesi sert ve kaygan küçük bir kurt.

göden: 1. Kurbağa. 2. Su kurbaçası.

göğ keçemen: Zehirli, yeşil kertenkele.

hiles: Salyangoz.

keçemen: On, on iki santimetre boyunda keçi, koyun ve inek memesi emen bir cins yeşil kertenkele.

keller: Kertenkele.

kör yılan: Zehirsiz yılan.

momulî: 1. Peynir kurdu. 2. Küçük kurt, böcek.

paltan: Kurbağa. 2. İri kurbağa.

pic yılan: Zehirsiz bi yılan türü.

teknelibâğ: Kaplumbağa.

teknelibâğ: bk. [teknelibâğ]

tosbağr: Kaplumbağa.

1.1.5. Böcekler ve Örümceklerle İlgili Söz Varlığı

akırap: Akrep.

bavur: Bir cins yengeç, pavurya.

böcük: Böcek, akrep, çıyan, örümcek vs.

böğelek: Daha çok hayvanlara konan büyük sinek.

büğelek: Hayvanları ısırın kanatlı böcek, sığır sineği.

cancan: Ağustos böceği.

cane: Yengeç.

çekülce: Çekirge.

çıtlaböcü: Ateşböceği.

çıtıtlaklı böcük: bk. [*çıtlaböcü*]

dongulca: Geceleri ışığa gelen bal arısından büyük, çift kanatlı bir böcek.

dongurca: bk. [*dongulca*]

dozirik: Gece ses çıkartarak uçan iri bir çeşit böcek.

gene: Kene.

güve: Tahta kurusu.

güvenek: 1. İnekleri ısırın büyük sinek. 2. Sığırları rahatsız eden bir çeşit sinek, gübre sineği.

güveyin: Arının ilk yavrusu.

keseğen: Bitki köklerini yiyen, danaburnu da denilen bir böcek.

öğez: Küçük sinekler.

övez: Sivrisinek.

pıllaböcü: Uğurböceği.

pislik: Bit.

sağırtlak: bk. [*sakırtlak*]

sakartlak: bk. [*sakırtlak*]

sakırttdak: bk. [*sakırtlak*]

sakırtlak: Kene.

sarıcalı: 1. Sarıca arı, eşek arısı. 2. Balsız bir arı türü.

sarıncalı: Yabani sarı arı.

tatarcuğu: Çok küçük sinek.

üvez: Bir çeşit sivrisinek.

yavşak: Bit yavrusu.

1.2. Hayvan Eşyalarıyla İlgili Söz Varlığı

burunsuluk: Annesini emmesine engel olmak için dananın burnuna takılan demir başlık.

cerk: Hayvanları bağlamak için yapılmış ip.

çan: Koyunların boynuna takılan çingirdak.

mengür: Büyükbaş hayvanları bağlamak için ağaçtan yapılmış "u" biçimindeki halka.

miz: Danaların annelerini emmemeleri için ağızlarına takılan kirpi oku ya da telden yapılmış kafes.

örk: Hayvanları bağlamaya yarayan kalın ip ya da zincir.

sambağı (I): Hayvan sırtındaki yükü bağlamaya yarayan ip.

sambağı (II): Öküzlerde boyunduruk zelvesini bağlayan bağ.

samı: Boyunduruğa geçirilen, öküzlerin bağlanmasına yarayan demir ya da ağaç çubuklar, boyunduruk zelvesi.

sikke: Hayvanları bağlamak için yere çakılan demir ya da ağaç kazık.

terki: Sırt çantası, eyer çantası (at, eşek).

teyelti: Kuskunsuz eğer.

tıngırak: Hayvanlara takılan konik çan.

tohlu: Köpeğin ipini kesmemesi için boğazına bağlanan değnek.

tohno: Azgın mandaların boğazına takılan ağaç halka.

zeftir: Boyundurukta zelveleri birbirine bağlamak için kullanılan yumuşak bağ.

zelve: Öküzün boyunduruktan çıkmaması için, boyunduruğa geçirilmiş eğri değnek.

zılva: Öküz boyunduruğunun üstüne takılan değnek.

1.3. Hayvan ve Hayvan Çağırma Sesleriyle İlgili Söz Varlığı

bıcı bıcı: Hayvanları çağırma ve kovalama ünlemi.

bici bici: bk. [bıcı bıcı]

biçi: Hayvanlara çağırma ünlemi.

gobis gobis: Köpek çağırma ünlemi.

heş: Öküz, at vb. hayvanları yürütme ünlemi.

oha: Sığır durdurma ünlemi.

piçi piçi: Sığır, davar çağırma ünlemi.

tös: At, sığır vb. hayvanları çevirme, durdurma, kovalama ünlemi.

1.4. Hayvan Barınaklarıyla İlgili Söz Varlığı

afır: Ahır.

afur: 1. Ahır. 2. Ahırlardaki hayvan yemliği.

ağıl: 1. Yaylalarda; küçükbaş hayvanların gece barındıkları etrafı çit veya duvarla çevrili açık hava ahır. 2. Küçükbaş hayvan ahır.

ağraç: Sığır ve davar sürülerinin yazın açıkta yattıkları yer.

arhaç: 1. Davarın tarladaki yattığı çevrili yer. 2. Koyunların toplanma, dinlenme

behni: Ahırda tahta veya taştan yapılmış oluk şeklinde hayvan yemliği.

belek: Davar sağılan yer.

ber: Davar sağılan yer, ağıl.

bere: Koyun sağma yeri.

çalmar: Üstü açık çalılarla ve taşlarla çevrilmiş ahır.

çöten: 1. Ağıl. 2. İnce daldan örülmüş civciv kümesi.

dam: Ahır.

danalık: Ahırda buzağıları koymak için yapılan yer.

eğrek: Hayvanların toplandığı yer.

erek: Otlakta hayvanların toplandığı yer, dinlenme yeri.

güzlük: Yayla dönüşü hayvan beslenen yer.

köm: Ağıl, davar ahır.

küm: bk. [köm]

müsürük: Hayvan yemliği.

pere: 1. Koyun sağma yeri. 2. Koyunun toplandığı yer.

pillanguç: Ahır kapısını kilitlemeye yarayan fırıldak.

pin: Kümes.

pinezlik (I): Kümes.

pinezlik (II): Tünek.

pingel: 1. Tavuğun yumurtladığı yer. 2. Tavuğun aynı yere yumurtlaması için kümeste bırakılan yumurta, folluk.
pinlik: Kümes.
salak: 1. Hayvanların yazın yattıkları ya da dolaştıkları dört yanı çevrili, üstü açık yer. 2. Otlak.
tam: Ahır.
tar: Tavukların kümeslerde tünedikleri ağaç.
tor: Tünek.

1.5. Hayvan Hastalıklarıyla İlgili Söz Varlığı

alık: Hastalıklı, zayıf düşmüş hayvan.
aluk: Beslenememiş, cılız, hastalıklı hayvan.
artık diş: Atlarda çıkan ve yem yemelerine engel olan fazla diş.
āruk: Zayıf ve yaşlı hayvan.
mıhlama: Nallanan hayvanlarda yanlış vurulan çivi nedeniyle olan topallık.
mısmıl: Eti yenilebilen, murdar olmayan (hayvan için).
saluk: At, eşek, köpek gibi hayvanlarda görülen bel hastalığı.
sokuk: Ağılı hayvanın soktuğu yerde oluşan şişlik.
tabak: Şap hastalığı.
yağar: Yük ve binek hayvanının sırtında, eğer ve semerin açtığı yara.
yar: Hayvan sırtında ya da başka yerinde semer, eğer vurmasından oluşan yara.
yavasak: Ölümcül, bulaşıcı koyun hastalığı.
zağar: Uyuz köpek.

1.6. Hayvan Anatomisiyle İlgili Söz Varlığı

alabaş: Başı benekli hayvan.
ayaklı: Yüksek boylu, iri, bakımlı hayvan.
babaç: Erkek hayvanların yaşlı ve iri olanı.
bez: Hayvan etinde bulunan yağ bezeleri.
bokluk: Hayvan midesi.
boymul: Boynu siyah koyun.
buynuz: Boynuz.
cimak: Kedi pençesi.
çıpir: 1. Benekli alacalı hayvan. 2. Alacalı, çok renkli.
çil: Koyundaki siyah-beyaz renkler.
çöpür: Keçi kılı.
doğduk: Keçinin dört ayağı.
etlik: Kış için etinden kıyım, kavurma, pastırma ve sucuk yapılan semiz hayvan.
hav: Yılanın değiştirdiği deri.
makluvat: Zayıf yabancı hayvan.
meler: Keçi dili.
mere: Köpeğin yaşı.
mırık: Büyümemiş kuzu, keçi.
mundar: Birdenbire kesilmeden ölen.

pöçük: 1. Kuyruk sokumu (hayvan). 2. Kuyruk kemiği (hayvan).

pösteği: Yünlü koyun derisi.

sakar: 1. Ağız, gözü, burnu kara kuzu. 2. Hayvanın alında bulunan beyazlık.

sekül: At, eşek ve sığırların ayaklarındaki ak leke.

sınnak: At ve sığır tırnağı.

sırnak: Keçi ayağı.

soğ: Hayvan derisi parçası, gön.

suluk: Erkek hayvanın yumurtalık dışındaki torba (eskiden suluktan top yapılırdı).

taflu: Besili, tavlı.

tarçık: Etlı, semiz.

telek: Kuş, tavuk vb. hayvanların kanat kalemleri.

tepel: Alnında ak leke olan (inek, öküz vb. hayvanlar).

tülek: Tavuk veya kuş tüyü.

tünek: bk. [tülek]

uyruk: Hayvanların arka kısmı.

yen: Süt hayvanı memesi.

1.7. Hayvanların Üremesiyle İlgili Söz Varlığı

anaç: 1. Çok yavru doğurmuş, anaçlaşmış, yaşlanmış hayvan. 2. Damızlık hayvan.

boğarsak: Çiftleşme isteğinde olan hayvan.

boğasak: Boğaya gelmiş, boğa isteyen inek, dana.

buğarsak: Sığırın cinsel yönden kızgınlaşması.

buzakluk: İnek rahmi.

dalap: At isteyen kısırak, erkek isteyen dişi eşek ya da hayvan.

danalı: Boğaya gelmemiş inek.

gezin: 1. Belli yaşta doğurmuş evcil hayvan. 2. Belli yaşta sonra doğurmamış hayvan.

gızan: Dişisini isteyen, erkek köpek, erkek kedi, vb. hayvanlar.

öğür: Dişi sığırın çiftleşme zamanı.

öğürsek: Çiftleşmek isteyen dişi sığır, kısırak vb. hayvan.

yen: Hayvanın doğuracağı zaman şişen üreme organının dış bölümü.

yüklü: Gebe.

1.8. Hayvancılık Mesleğiyle İlgili Söz Varlığı

bernekçi: Kendisinin daha az sayıdaki hayvanlarını, başkasının sürüsüne katan kimse.

besici: Sığır ve davar gibi hayvanları besleyip satan kişi.

sayvan: 1. Çobanların yabanda yattığı taşınabilir kulübe.

seyvan: Çoban kulübesi.

tulluk: 1. Çoban kulübesi. 2. Çoban çadırı.

turluk: Ağılların yanına yapılan küçük çoban evi.

1.9. Hayvan Beslenmesiyle İlgili Söz Varlığı

duzlak daşı: Üzerinde koyunlara tuz verilen düz taşlar.

duzlak: Koyunlara tuz verilen düz alan.

keşül: Hayvan yalı.

lül: Undan yapılan tavuk yemi.

müsürük: Hayvan yemliği.

önlük: Hayvanların önünde, yem yemeleri için ayrılan yer.

örüm: 1. Sürünün gece otlaması. 2. Sürünün sabah erkenden otlaması.

tuzlak: Koyunlara tuz verilen yer.

ül: 1. Yumurtadan yeni çıkan civciv için, mısır unu ve az suyla yapılan yem. 2. Öğütülmüş arpadan yapılan köpek yalı.

yal: 1. İnek, köpek vb. hayvanlara yedirmek için hazırlanan unla kepek karışımı sulu yiyecek. 2. Arpa unu veya kepeğin kaynar suyla karıştırılmasıyla oluşan hayvan yiyeceği.

yalak: 1. Hayvanların içinden yemek yediği, taş, ağaç, çanak vb. kap. 2. Hayvanların su içmesi için çeşme altlarında oluşturulan çukur yer.

yalcak: Yal kabı.

yalmaç: İnek, köpek vb. hayvanlara yedirmek için hazırlanan unla kepek karışımı sulu yiyecek.

yaylım: Otlak, mera.

yeygi: 1. Genellikle kış için hazırlanan, biriktirilen yiyecek ve hayvan yemi. 2. Hayvan yiyeceği otlar.

yeygü: bk. [yeygi / 1.]

1.10. Hayvanlarla İlgili Diğer Kavramlar

aşı: Koyuna sürülen boya, işaret.

atki: Hayvan gübresi.

çıtma: Hayvan tepmesi, çifte.

çöğme: Yırtıcı hayvanın saldırması.

dörek: Domuzların burunlarıyla eştikleri yer.

gemüklük: Ölen hayvanların atıldığı yer.

gildik: Davar gübresi.

mayıs: Yaş sığır pisliği, gübre.

modul: Hayvanları dürtmek için kullanılan ucu çivili değnek ya da değneğin ucundaki çivi, nodul.

öğendere: Hayvanları dürtmekte kullanılan ucu bizli değnek, üvendire.

öklü: Bir yere bağlı olan (hayvan).

sadır: Sidik (hayvan).

sakağol: Kızamık bitkisinden yapılan büyük ahır süpürgesi.

sazak: Ahırların önünde biriken idrarlı su, çamurlu su.

seyip: Başı boş yayılan hayvan.

takatuka: Karga, tilki, tavşan vb. hayvanların tarlaya girmemesi için direk üstüne yapılmış, su ile dönen ve bir yere vurarak ses çıkaran ağaç, fırıldak.

terki (I): Atın arkası.

terki (II): 1. At veya eşeğe vurulan semer veya eyerin arka kısmında kalan boş yer. 2. Sırt, arka (büyükbaş hayvanlar için).

termaş: Uğursuzluk getirdiğine inanılarak sahibinin ölümünden sonra ortada kalmış hayvan ya da eşya.

tersik: Gübrelik.

tez: Köpeğin göğüs vuruşu.

tezeg: Hayvan dışkısının tarlalardaki kurumuş hali, gübre.

zevle: Öküzün boyunduruktan çıkmaması için, boyunduruğa geçirilmiş eğri değnek

Sonuç

Dil, duygu ve düşüncüyü insana aktaran bir vasıta olarak insan topluluklarını bir yığın olmaktan kurtarıp aralarında duygu-düşünce birliği sağlamaktadır. Dil, kültürü ve milleti bir araya getiren en önemli unsurdur. Ağızlar ve onların söz varlıkları dillerin eşsiz zenginliklerinden biridir. Alman filozofu Heidegger “*Dil insanın evidir.*” der. Her milletin dilini kendi kültürüne ve dünya algısına göre inşa ettiği bilinmektedir. Dil, tıpkı ev gibi bir milletin duygu, düşünce ve hayatının barınağı, korunağıdır (Mor, 2009: 9). Ağızlara ait söz varlıkları ise bu kısımda en özel yere sahiptir. Bu somut olmayan kültürel miras verileri ile yöre halkının dünyaya bakış açısı hakkında yorumlamalar yapabilmek mümkün olmaktadır.

Uzun ömürlü olmak isteyen milletler, kuşaklar arasındaki bağlantıların kuvvetli ve devamlı olmasına dikkat ederler. Bir milleti uzun ömürlü kılan unsurlar onun kültürü, geleneği, göreneği ve en önemlisi dilidir. Dilin toplumla olan bağları bu bağlamda çok önemlidir. Disiplinler arası bir bakış açısıyla dil - kültür - toplum ilişkisini araştırmak dilcilerin en önemli görevlerinden biridir diyebiliriz. Kavramın işareti veya göstergesi olarak tanımlanan sözcükler, yöresel kullanım alanının dışına çıkıp zamanla yaygınlaşarak ortak dilin malı hâline gelebilmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde ağızlarda bulunan tüm unsurlar bir dil için en önemli yapı taşlarını teşkil etmektedirler.

Türk dilinin gelişim ve yayılma sahalarına bakıldığında söz varlığında görülen değişimin, önemli olayların akabinde yaşandığı anlaşılabilir. Türklüğün önemli bir coğrafyasında bulunan Giresun ve yöresi ağızları içinde her kavram alanına ait önemli oranda söz varlığı bulundurmaktadır. Bu sözcüklerin birçoğunun Türk dilinin tarihi dönemlerinden itibaren kullanılageldiği görülebilmektedir. Genel Türkçede kullanımdan düşmüş ve unutulmaya yüz tutmuş olan bazı söz varlıklarının da Giresun ve yöresi ağızlarında halen bulunabildiği anlaşılmaktadır.

Hayvanlar her toplumun edebiyatında ve kültüründe olduğu gibi Türk kültüründe de vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkar. Konargöçer ve daha sonraları yerleşik hayata geçmiş bir toplum özelliği gösteren Türkler için hayvanlar çok önemli bir yere sahiptir. Türkler, hayvanları giyecek ve yiyecek sağlamak için kullanmanın yanı sıra kimi hayvanları kutsiyet atfederek yüceltmişlerdir. Günümüzde Türk topluluklarında halen avlanması yasak ve günah görülen hayvanların bulunması bu durumun örnekleri arasındadır. Bunların dışında hastalıklarına çare, dertlerine yoldaş, kendilerine ata, zamanlarına isim ve öteki dünyada yardımcı olarak da hayvanları kullanmışlardır (Can, 2015: 1). Hayvanlar, birçok kültürde olduğu gibi, Türk kültürünün de vazgeçilmez yapı taşlarıdır. Bahsettiğimiz özellikleri ve önemleri gereği Türkler kültürlerinin en önemli yerlerine hayvanları ve hayvancılığı koymuşlardır diyebiliriz. Türkiye’de hayvancılık kültürünün en yoğun yaşandığı yerlerden biri olan Giresun ve yöresinin hayvancılıkla ilgili söz varlığı ile yöre halkının hayvanlara ve hayvancılığa bakış açısını değerlendirmek mümkün olacaktır.

Bölgelere göre en büyük geçim kaynağı hayvancılık olan ve doğayla iç içe yaşayan Anadolu insanının kavram dünyasında canlıların büyük bir yer tutması kaçınılmazdır. Bu bağlamdan baktığımızda Giresun ağızlarının geniş söz varlığı içinde hayvan adlarının çok önemli bir yeri vardır. Giresun ilinin sosyo-ekonomik kültüründe hayvancılık önemli bir yer tutmaktadır diyebiliriz. Giresun’un coğrafi yapısının yörede birçok yabani hayvanın barınmasına olanak sağlaması ve ilin deniz kıyısında yer alması yaban hayvanlarına ait söz varlığının da fazlalığına sebep olmaktadır. Ayrıca kıyı ilçelerine göre Şebinkarahisar, Alucra ve Çamoluk bölgelerinde besi hayvancılığı gelişmiş ve bu alanda da söz varlığına katkı sağlamıştır. Tespit edilen söz varlıklarının Giresun yöresi geneline dağıldığını söylemek mümkündür. Ağızların özelliği gereği bazı söz varlıklarının ses ya da şekil değişimine uğramış şekilde Giresun ilindeki farklı bölgelerde de karşımıza çıktığı söylenebilir. Bazen de aynı söz varlığının farklı anlamlara geldiği çalışmada görülebilmektedir. Giresun insanının hayatında önemli bir yer tutan hayvan ve hayvancılığa ait söz varlığı oldukça çeşitli ve dikkat çekicidir.

Giresun ve yöresi ağızları üzerine yaptığımız bu inceleme ile bu bölgedeki hayvan ve hayvancılık söz varlığının tematik yapısı görülmektedir. Bölgedeki kültürel yapının dildeki bu yansımalar ile daha net şekilde tespit edilebileceği anlaşılmaktadır. Çalışmamızda 16 madde başı altında sınıflandırdığımız kategorilerde 369 sözcük bulunmaktadır. Kategorilerin altında yer alan sözcük sayıları şu şekildedir:

1. Giresun ve Yöresi Ağzlarındaki Hayvan ve Hayvancılık Kavram Alanına Tespit Edilebilen Söz Varlığı: 369
- 1.1. Hayvan Türleriyle İlgili Söz Varlığı: 207
- 1.1.1. Kuşlarla İlgili Söz Varlığı: 43
- 1.1.2. Memelilerle İlgili Söz Varlığı:
- 1.1.2.1. Evcil Olan Memelilerle İlgili Söz Varlığı:
- 1.1.2.1.1. Büyükbaş Evcillerle İlgili Söz Varlığı: 41
- 1.1.2.1.2. Küçükbaş Evcillerle İlgili Söz Varlığı: 33
- 1.1.2.2. Yabani Memelilerle İlgili Söz Varlığı: 32
- 1.1.3. Kümes Hayvanlarıyla İlgili Söz Varlığı: 10
- 1.1.4. Sürüngenler, İki Yaşamlılar ve Karından Bacaklılarla İlgili Söz Varlığı: 18
- 1.1.5. Böcekler ve Örümceklerle İlgili Söz Varlığı: 30
- 1.2. Hayvan Eşyalarıyla İlgili Söz Varlığı: 18
- 1.3. Hayvan ve Hayvan Çağırma Sesleriyle İlgili Söz Varlığı: 8
- 1.4. Hayvan Barınaklarıyla İlgili Söz Varlığı: 30
- 1.5. Hayvan Hastalıklarıyla İlgili Söz Varlığı: 13
- 1.6. Hayvan Anatomisiyle İlgili Söz Varlığı: 35
- 1.7. Hayvanların Üremesiyle İlgili Söz Varlığı: 13
- 1.8. Hayvancılık Mesleğiyle İlgili Söz Varlığı: 6
- 1.9. Hayvan Beslenmesiyle İlgili Söz Varlığı: 16
- 1.10. Hayvanlarla İlgili Diğer Kavramlar: 23

Başlıklar arasında ana kavram alanı olarak “Hayvan Türleriyle İlgili Söz Varlığı” başlığının alt başlıklarda ise “Kuşlarla İlgili Söz Varlığı” başlığının en fazla söz varlığını içerdiği görülmektedir. Yine Giresun ve yöresinin hayvancılık kültürüne bağlı olarak hayvan adlandırmaları içinde “Büyükbaş Evcillerle İlgili Söz Varlığı, Küçükbaş Evcillerle İlgili Söz Varlığı, Yabani Memelilerle İlgili Söz Varlığı” gibi başlıkların bol sayıda sözcüğü kapsadığı anlaşılmaktadır. Hayvan adlandırmaları dışındaki hayvancılıkla ilgili başlıklar içinde ise “Hayvan Barınaklarıyla İlgili Söz Varlığı, Hayvan Anatomisiyle İlgili Söz Varlığı” başlıkları altında yoğunlaşma olduğu tespit edilmiştir. Başlıklardaki söz varlığı yoğunluğuna baktığımızda hayvan ve hayvancılık alanındaki Türk sosyo-kültürel hayatının Giresun ve yöresi ağzlarının söz varlığına yansıdığı söylenebilir.

Sayısal veri olarak baktığımızda ise Giresun ve yöresi söz varlığı içerisinde “Hayvan Türleri” kategorisine ait sözlerin oranı oldukça yüksektir. Giresun yöresi insanının hayvana ve hayvancılığa verdiği önem hayvan adlandırma konusunda da kendisini göstermektedir. Ayrıca, doğanın ve hayvanların güçlü ve detaylı bir biçimde algılanması hayvan türlerini karşılayan sözlerin çokluğundan anlaşılmaktadır. Toplam 207 sözün hayvan türlerini karşıladığı görülmektedir. Bu oran da toplam söz varlığının yaklaşık %56’sını oluşturmaktadır.

Hayvan adlandırmaları için tespit edilen söz varlığı içerisinde kuş cinsine ait adlandırmaların en yüksek sayıda olduğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle böcekler ve örümcekler, kuş adları ve yabani memelilerle ilgili söz varlığındaki zenginlik, yine Giresun kültürünün ve fiziki coğrafyasının bir özelliği olarak görülmelidir. Neredeyse her yanı yeşillik ve ormanlarla kaplı olan Giresun bölgesinde bu durumun yabani hayvan söz varlığına da yansıdığı söylenebilir. Bu başlıklar altında bu denli zengin bir söz varlığına sahip olan Giresun yöresi, doğanın içerisinde hayvanları da en detaylı şekilde anlamlandırmış ve bunu adlandırmıştır diyebiliriz.

Giresun yöresi hayvan ve hayvancılık söz varlığı içerisinde hayvan türleri adlandırmaları dışında belirlenmiş olan toplam 9 kategorinin içerisinde 162 sözcüğün var olduğu tespit edilmektedir. Genel söz varlığı içerisinde bu sayının oranı, yaklaşık %44 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu başlıklar altında en fazla söz varlığının *Hayvan Barınaklarıyla İlgili Söz Varlığı, Hayvan Anatomisiyle İlgili Söz Varlığı* başlıkları altında olduğu görülmektedir. Bu başlıklar Giresun yöresindeki hayvan türleri dışındaki hayvancılık söz varlığının en büyük kısmını oluşturmaktadır. Hayvanların anatomik olarak tanınip adlandırılması ve barınma ihtiyaçlarının karşılanmasının Giresun ve yöresinde önemi bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Hayvan adları dışındaki bu kültür öğelerinin de azımsanmayacak derecede söz varlığı ile karşılanmış olması, Giresun yöresi halkının dar çerçeveli bir söz varlığına sahip olmadığını, hayvan adı dışındaki kavramları ve hayvancılık ihtiyaçlarını karşılamakta da ne denli yeterli olduğunu göstermektedir. Söz varlığındaki bu yöresel unsurların yeni öğeler olarak tanımlanamayacağını da söylemek mümkündür.

Dilimizde bulunan hayvanlar ve hayvancılıkla ilgili sözcüklerin çok büyük bir kısmı öz Türkçe olarak bilinmektedir. Ancak hayvan adları konusunda yabancı dillerden Türk diline giren sözcük sayısı da bir hayli fazladır. Geçmişten günümüze ağırlıklı olarak tarıma dayalı bir hayat süren Türkler, hayvan ve hayvancılık konusunda büyük bir söz varlığına sahip olmuşlardır. Bazı kültürel etkileşimlerin sonucu olarak hayvan ve hayvancılık kavram alanına ait bazı alıntı sözcükler de dilimizde girmiştir (Efe, 2017: 381). Giresun ve yöresi ağzlarında tasnif ettiğimiz hayvan ve hayvancılık kavram alanına ait bu sözcüklerin birçoğunun Türkçenin geçmiş dönemlerinden beri kullanılageldiği ve Türkçe kökenli oldukları

anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra Türklerin bu coğrafyada edindikleri hayvan ve hayvancılık kültürü çerçevesinde türemiş olan bazı farklı adlandırmaların da Giresun ve yöresi ağızlarında var olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak baktığımızda bir millete ya da topluluğa ait söz varlığındaki kavram alanlarının tespiti ile o topluluğun kültürü üzerinde yorumlamalar yapmak mümkün olabilmektedir. Her yörenin kültürel dokusunu yansıtan, kendisine özel söz varlıkları bulunduğu görülmektedir. Bu söz varlıklarında, esas itibarıyla yaşam şekilleri olmak üzere örf-âdetler, halk inançları, yeme-içme alışkanlıkları, dünya görüşü, sosyo-ekonomik durumlar, giyim-kuşam, el sanatları, tarım ve hayvancılık vb. gibi pek çok konuda sözel belleğin yansımaları ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde söz varlığı üzerine yapılacak kavram alanı çalışmalarının, disiplinler arası yaklaşımlar ile ele alınarak birçok veri elde edilebilecek çalışmalara kaynak olacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Abik, A. D. (2009). Kutadgu Bilig'de Hayvan Adları. *Journal Of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, 33 (1), 1-32.
- Aksan, D. (1971). Kelimebilimi ve Anlambilimi Ölçülerinden Yararlanarak Bir Yazı Dilinin Eskiliğini Saptama Yolları, I: Kavram Alanı-Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara: TDK Yay.: 253-262.
- Aksan, D. (2009). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, C. 3, Ankara: TDK Yayınları.
- Bozok, E. (2018). Türkçenin Söz Varlığında Temizlik Kavram Alanı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Samsun.
- Can, F. (2015). VIII-XIII. Yüzyıllar Arası Türkçe Eserlerde Hayvan Adları. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Niğde.
- Efe, K. (2017). Tarihî Türk Lehçelerinde Alıntı Hayvan İsimleri. *Route Educational and Social Science Journal*, 4 (5), 379-393.
- Kara, A. (2016). Toplumsal Dayanışma Kavramı Temelinde İmece Kültürü: Tirebolu-Doğankent Yöresi Örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, 53, 377-386.
- Karçığa, S. (2016). Dede Korkut Kitabı'nda Hayvanla İlgili Kelimelerin Tasnifi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5 (1), 12-33.
- Mor, G. (2009). Türkiye'deki Gizli Dillerin Ses, Şekil ve Kavram Alanı Bakımından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
- Özşahin, M. (2011). Başkurt Türkçesi Söz Varlığı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Tekin F. ve Cantürk S. (2018). Giresun ve Yöresi Ağız Sözlüğü. İstanbul: Arı Sanat.

Summary

Dialects are one of the most important building blocks that carry the traces of the phases that a language has undergone from its emergence to its current state and which provide the illumination of the historical periods in the language. It is also possible to make many inferences, ethnic, cultural and social by examining the dialects of a language. Considering the process of formation of the dialects, which are also known as dialect between the people; it is thought that each region should be examined and investigated in a language logic.

As it is known, revealing the vocabulary of a language is not only limited to creating the dictionary of the written language, but also by revealing the vocabulary of the local dialects in the lower layers of that language. In our study, the words which are included in the animal and animal husbandry concept fields in the vocabulary of the dialects of Giresun and its region were examined. Names developed within the framework of these animals and animal husbandry which have an important place in the life of the local people are quite remarkable in terms of Turkish language. In this study, a general picture of vocabulary used in this area will be revealed by classifying words specific to animals and animal husbandry in the dialects of Giresun and region. It will be possible to have information about animal and animal husbandry vocabulary and culture of local people in animal husbandry field. It is also thought that the words in this concept field will contribute to the vocabulary of Turkish.

The determination of the concept fields in the vocabulary of a nation or community and the world view, experiences, socio-economic conditions, beliefs of the community. It is possible to make interpretations on it. There are a number of special words that reflect the cultural texture of many regions. Reflections of verbal memory are seen in these vocabulary. In this study, the words which are included in the animal and animal husbandry concept field in the vocabulary of Giresun and its region are examined and some interpretations are made on the data obtained.

When we look at the tasks of language, language is not only providing communication but also incorporating culture. Every language in the world carries the traces of the nation's view of the world from the culture of the geography. In summary, language is a museum of viewpoint and culture. The vocabulary of languages and remarkable dictionaries containing this vocabulary will be the main sources in determining the perception and perception of a society. That's thoughts and Giresun, which has an important place in Turkey Turkish dialects to show different or similar aspects in the perception of the world and the region of over animals and animal vocabulary dilaeect of such a concept, it was decided to make the examination.

The different sections of vocabulary are introductory to different aspects of culture. Some words in the vocabulary may also introduce the geography of the language in question. For example, it is possible to obtain information on the presence of plants and animals in a culture by referring to plant and animal names. Such names may have traces of the geography lived, as well as the traces of previous geographies. The same information can be informative in terms of lifestyles. It may be possible to evaluate these words used in naming animals by creating various classifications.

In this thematic study on vocabulary of Giresun and its region, the names of animal and animal husbandry concept fields have been categorized. In this study, verb, adverb, pronoun, preposition and so on. The verbal informational elements have not been categorized. It is seen that there are some studies examining the verbs according to concept fields, but only the concept fields of names are examined in our study. Again in this study, although it is included in animal names, it is considered that it constitutes a large concept fields and it is thought to be examined in a comprehensive manner in another study.

When the development and diffusion areas of the Turkish language are examined, it can be understood that the change in vocabulary occurs following important events. Giresun and its region, which are located in an important geography of Turkishness, have significant vocabulary in every concept field. It can be seen that many of these words have been used since the historical periods of Turkish language. It is understood that some of the vocabulary which has fallen out of use in general Turkish and have been forgotten can still be found in the dialects of Giresun and the region.

Animals, as in many cultures, are indispensable building blocks of Turkish culture. Due to the characteristics and importance we mentioned, the Turks have put animals and animal husbandry in the most important places of their culture. Of animal husbandry culture in Turkey, Giresun, which is one of the places where the most intense and vocabulary related to animal husbandry of the animals to the region to assess the local people and animal husbandry point of view will be possible.